

CONGREGATIO GENERALIS CXXIII

16 novembris 1964

Exc.mus P. D. PERICLES FELICI, arch. tit. Samosatensis, *Ss. Concilii secretarius generalis*:

Moderabitur congregationem generalem centesimam vigesimam tertiam em.mus ac rev.mus D. card. Petrus Gregorius Agagianian.

Patres venerabiles, communico vobis piissimam mortem exc.mi D. Odonis Bernacchia, ep. tit. Sebeliensis, olim episcopi Thermularum.

Em.mus P. D. EUGENIUS card. TISSERANT: *De profundis...*

Secretarius generalis: Patres venerabiles, omnibus mature perpensis, visum est moderatoribus em.mis non esse necessariam congregationem pomeridianam, nam horae pomeridianae dedicandae sunt studio, examini propositionum quae suffragandae sunt; quae suffragationes erunt plurimae in hac hebdomada et quandoque videri possunt etiam confusae, quia sunt multa argumenta. Quapropter necessarium est ut, horis pomeridianis, argumentis bene studeatur, ita ut, in congregatione generali, Patres prompti sint ad responsiones suas dandas.

Videatis, Patres: irrepsit aliquis error, vel potius excidit aliquod quaesitum in fasciculo qui continet Modos respicientes cap. III *de Ecclesia*. Nostri typographi omnem laudem merentur [*plausus*]. Laborant diu noctuque, et scire debetis hunc fasciculum, de quo loquor, correctum et impressum fuisse horis nocturnis, ita ut Patres praesto illum haberent sabbato et ita possent bene examinare quae in fasciculo continentur, sive die dominica, sive hodie, sive crastina quando suffragatio habebitur.

Excidit igitur quaesitum, quod ceterum est in omnibus fasciculis, et quaesitum est — addatis per vosmetipsos, Patres, — in pag. 64: « An placeat expansio facta a commissione doctrinali circa Modos cap. III respicientes cum correctionibus supra indicatis? ».

Ut videtis, quaesitum est omnino idem, mutatur tantum caput, ut evidens est; et huic quaesito erit respondendum crastina, ut iam nuntiatum est.

Nunc bene attendatis, Patres. Habeo vobis dandas communicationes maximi ponderis. Hae communicationes postea typis imprimuntur et vobis singulis dabuntur:

I

Aliqui Patres exceptionem moverunt apud Superiorem Auctoritatem quod in disceptando et suffragando capite tertio de Ecclesia *Ordo Concilii celebrandi* observatus non fuisset: iidem Patres dubia quaedam de doctrina in eodem capite exposita anxie proposuerunt.

Quod attinet ad proceduram, re districte examinata, possunt supra dicti Patres certiores fieri *Ordinem Concilii celebrandi* fuisse penitus observatum: omnesque decisiones quoad procedendi modum fuisse a competenti auctoritate, maturo examine, latas.

Dubia vero circa doctrinam quod spectat, eadem fuerunt competenti Commissioni doctrinali delata debitoque examini subiecta.

II

Quaesitum pariter est quaenam esse debeat *qualificatio theologica* doctrinae, quae in schemate de Ecclesia exponitur et suffragationi subicitur.

Commissio doctrinalis quaesito responsionem dedit, ut videre est in pag. 8 fasciculi Modos continentis, qui se referunt ad tertium caput schematis De Ecclesia.

« Ut de se patet, textus Concilii semper secundum regulas generales, ab omnibus cognitae, interpretandus est. Qua occasione Commissio Doctrinalis remittit ad suam Declarationem 6 martii 1964, cuius textum hic transcribimus:

« Ratione habita moris conciliaris ac praesentis Concilii finis pastoralis, haec S. Synodus ea tantum de rebus fidei vel morum ab Ecclesia tenenda definit, quae ut talia aperte ipsa declaraverit.

« Cetera autem, quae S. Synodus proponit, utpote Supremi Ecclesiae Magisterii doctrinam, omnes ac singuli christifideles excipere et amplecti debent iuxta ipsius S. Synodi mentem, quae sive ex subiecta materia sive ex dicendi ratione innotescit, secundum normas theologicae interpretationis ».

III

Superiore denique Auctoritate communicatur Patribus nota explicativa praevia ad Modos circa caput tertium schematis de Ecclesia, ad cuius notae mentem atque sententiam explicari et intelligi debet doctrina in eodem capite tertio exposita.

NOTA EXPLICATIVA PRAEVIA

« Commissio statuit expansioni *Modorum* sequentes observationes generales praemittere.

1° *Collegium* non intelligitur sensu *stricte iuridico*, scilicet de coetu aequalium, qui potestatem suam praesidi suo demandarent, sed de coetu stabili, cuius structura et auctoritas ex Revelatione deduci debent. Quapropter in Responsione ad Modum 12 explicite de Duodecim dicitur quod Dominus eos constituit « ad modum collegii seu *coetus stabilis* ». Cf. etiam Mod. 53, c. — Ob eandem rationem, de Collegio Episcoporum passim etiam adhibentur vocabula *Ordo* vel *Corpus*. Parallelismus inter Petrum ceterosque Apostolos ex una parte, et Summum Pontificem et Episcopos ex altera parte, non implicat transmissionem potestatis extraordinariae Apostolorum ad successores eorum, neque, uti patet, *aequalitatem* inter Caput et membra Collegii, sed solam *proportionalitatem* inter primam relationem (Petrus - Apostoli) et alteram (Papa - Episcopi). Unde Commissio statuit scribere, pag. 63, lin. 16-19, non *eadem* sed *pari* ratione. Cf. Modum 57.

2° Aliquis fit *membrum Collegii* vi consecrationis episcopalis et communionis hierarchicae cum Collegii Capite atque membris. Cf. pag. 63, linn. 33-36.

In *consecratione* datur *ontologica* participatio *sacrorum* munerum, ut indubie constat ex Traditione, etiam liturgica. Consulto adhibetur vocabulum *munerum*, non vero « potestatum », quia haec ultima vox de potestate *ad actum expedita* intelligi posset. Ut vero talis expedita potestas habeatur, accedere debet canonica seu *iuridica determinatio* per auctoritatem hierarchicam. Quae determinatio potestatis consistere potest in concessione particularis officii vel in assignatione subditorum, et datur iuxta *normas* a suprema auctoritate adprobatas. Huiusmodi ulterior norma *ex natura rei* requiritur, quia agitur de muneribus quae a *pluribus subiectis*, hierarchice ex voluntate Christi cooperantibus, exerceri debent. Evidens est quod haec « communio » *in vita* Ecclesiae, secundum adiuncta temporum, applicata est, priusquam *in iure* velut codificata fuerit.

Quapropter signanter dicitur, requiri *hierarchicam* communionem cum Ecclesiae Capite atque membris. *Communio* est notio quae in antiqua Ecclesia (sicut etiam hodie praesertim in Oriente) in magno honore habetur. Non intelligitur autem de vago quodam *affectu*, sed de realitate *organica*, quae iuridicam formam exigit et simul caritate animatur. Unde Commissio, fere unanimi consensu, scribendum esse statuit: « in *hierar-*

chica communionem ». Cf. Modum 40 et etiam illa quae dicuntur de *missione canonica*, sub n. 24, p. 67, linn. 17-24.

Documenta recentiorum Summorum Pontificum circa iurisdictionem Episcoporum interpretanda sunt de hac necessaria determinatione potestatis.

3° Collegium, quod sine Capite non datur, dicitur: « *subiectum quoque supremae ac plenae potestatis in universam Ecclesiam existere* ». Quod necessario admittendum est, ne plenitudo potestatis Romani Pontificis in discrimen poneretur. Collegium enim necessario et semper Caput suum cointelligit, *quod in Collegio integrum servat suum munus Vicarii Christi et Pastoris Ecclesiae universalis*. A. v. distinctio non est inter Romanum Pontificem et Episcopos collective sumptos, sed inter Romanum Pontificem seorsim et Romanum Pontificem simul cum Episcopis. Quia vero Summus Pontifex est *Caput* Collegii, ipse solus quosdam actus facere potest, qui Episcopis nullo modo competunt, v. gr. Collegium convocare et dirigere, normas actionis approbare, etc. Cf. Modum 81. Ad iudicium Summi Pontificis cui cura totius gregis Christi commissa est, spectat, secundum necessitates Ecclesiae decursu temporum variantes, determinare modum quo haec cura actuari conveniat, sive modo personali, sive modo collegiali. Romanus Pontifex ad collegiale exercitium ordinandum, promovendum, approbandum, intuitu boni Ecclesiae, secundum propriam discretionem procedit.

4° Summus Pontifex, utpote Pastor Supremus Ecclesiae, suam potestatem omni tempore ad placitum exercere potest, sicut ab ipso suo munere requiritur. Collegium vero, licet semper existat, non propterea permanentemente actione *stricte* collegiali agit, sicut ex Traditione Ecclesiae constat. A. v. non semper est « in actu pleno », immo nonnisi per intervalla actu *stricte* collegiali agit et nonnisi *consentiente Capite*. Dicitur autem « *consentiente Capite* », ne cogitetur de *dependentia* velut ab aliquo *extraneo*; terminus « *consentiens* » evocat e contra *communionem* inter Caput et membra, et implicat necessitatem *actus* qui Capiti proprie competit. Res affirmatur explicite, p. 64, lin. 11 ss., et explicatur *ibid.*, linn. 29-43. Formula negativa « *nonnisi* » omnes casus comprehendit: unde evidens est quod *normae* a suprema Auctoritate approbatae semper observari debent. Cf. Modum 84.

In omnibus autem apparet quod agitur de *coniunctione* Episcoporum *cum Capite suo*, numquam vero de actione Episcoporum *independenter* a Papa. In quo casu, deficiente actione Capituli, Episcopi agere ut Collegium nequeunt, sicut ex notione « Collegii » patet. Haec hierarchica communicatio omnium Episcoporum cum Summo Pontifice in Traditione certe sollemnis est.

N. B. Sine communione hierarchica munus sacramentale-ontologicum, quod distinguendum est ab aspectu canonico-iuridico, exerceri *non potest*. Commissio autem censuit non inrandum esse in quaestiones de *liceitate* et *validitate*, quae relinquuntur disceptationi theologorum, in specie quod attinet ad potestatem quae de facto apud Orientales seiunctos exercetur, et de cuius explicatione variae exstant sententiae ».

Et satis de communicationibus, quae, ut dixi, typis imprimuntur et vobis distribuentur; non hodie, non est possibile, sed crastina, ante suffragationem.

Lego nomina eorum qui verbum facere postulaverunt circa schema *de institutione sacerdotali*: em.mi ac rev.mi DD. cardd. Antonius Caggiano, arch. Bonaënsis in Argentina, et Antonius Bacci.

Deinde, nomine plurium, exc.mi DD. Iacobus Komba, ep. aux. Peramihoënsis in Tanganyka (sed non dicitur Tanganyca ...); Dionysius Hurley, arch. Durbanianus in Africa Meridionali; Benedictus Zorzi, ep. Caxiensis in Brasilia; Paulus Schmitt, ep. Metensis in Gallia; Antonius Añoveros, ep. Gadicensis et Septensis in Hispania; Antonius Pawlowski, ep. Vladislaviensis in Polonia; Arturus Rivera, ep. aux. S. Salvatoris in El Salvador; Andreas Charue, ep. Namurcensis in Belgio; Ioannes Weber, ep. Argentinensis in Gallia; Aemilius Benavent, ep. coad. Malacitanus in Hispania; Ludovicus Rodríguez, ep. S. Crucis in Bolivia; Raimundus Bogarín, ep. S. Ioannis Baptistae a Missionibus in Paraguay; Ioannes Klooster, ep. Surabaiensis in Indonesia; Ioseph Cserhádi, ep. adm. ap. Quinque Ecclesiensis in Hungaria; Sergius Méndez, ep. Cuernavacensis in Mexico; Ioseph Bánk, ep. aux. Jaurinensis in Hungaria; Paulus Barrachina, ep. Oriolensis-Lucentinus in Hispania; Ioseph Reuss, ep. aux. Moguntinus in Germania; Ioseph Pronti, ep. Nucerinus-Tadinensis in Italia; Ignatius Krause, ep. Scioenteanus in Sinis; Ioannes Ferreira, praef. ap. Guineae Lusitanae in Africa; Aurelius del Pino, ep. Illerdensis in Hispania.

Deinde, nomine tantum proprio: Nicolaus Margiotta, arch. Brundusinus in Italia; Franciscus Simons, ep. Indorensis in India; Eduardus Martínez, ep. Zamorensis in Hispania; Dinus Tomassini, ep. Isclanus in Italia.

Nunc, Patres, transeamus ad VII suffragationem *de religiosis*. Textum habeatis in pag. 14: nn. 15-17 [*cf. vol. III, pars VII, pag. 149-150*]. *Placet, non placet, an placet iuxta modum?*

Moderator: Continuatur disceptatio circa schema propositionum *de institutione sacerdotali*; et velit loqui em.mus D. Antonius Caggiano, card. arch. Bonaënsis in Argentina.

1

EM.MUS P. D. ANTONIUS CARD. CAGGIANO
Archiepiscopus Bonaërensis

Em.mi Patres, venerabiles Patres, ceterique adstantes,

Inter optima, quae in hoc schemate *de institutione sacerdotali*¹ habentur, ea quae de studiis ecclesiasticis recognoscendis pertractant procul dubio adnumeranda sunt...²

Liceat tamen mihi modeste proponere nonnulla quae...³ conferre poterunt ad confirmanda et complenda illa quae ibi dicuntur vel innuuntur.

1. Optime affirmatur studia completa ecclesiastica esse debere aptata ad *integram* formationem sacerdotum, vi cuius idonei ministri Evangelii ad propriam et aliorum salutem evadant.

Quae quidem efformatio, traditionalis et nova esse debet, i. e.: renovata et attentis accessionibus atque exigentiis nostrorum temporum respondens. Uno verbo, ut simul colligat bona acquisita et probata, adhuc tamen vigentia praeteritorum tempora, et quae nova tempora invexerunt et accesserunt, dummodo sufficienter explorata sint et eorum veritatem certe comprobata sit.

Haec est enim lex fundamentalis viventium, ut iugiter acquirendo nova renoveantur, simulque indolem propriae naturae servant. Renovatio nempe, non transformatio vel evolutio *ita*⁴ radicalis, cum propriae naturae mutatione et amissione.

Utrumque, totum studiorum curriculum, tam philosophicorum quam theologicorum, simul efficere debet.

Quam ad rem recte praecipitur ut uterque cursus melius inter se coordinentur.

2. Huiusmodi *melior coordinatio* in eo est, ut cursus philosophicus sit revera propaedeuticus ad cursum theologicum. Quomodo introduceret et pararet ad cursum theologicum, si doctrinas et ideas doceret fidei divinae contrarias vel minus concordantes aut penitus disparatas? Omnino requiritur ut veras et probatas doctrinas proponat aptasque ad melius intelligenda et exponenda dogmata fidei.

Et haec est christiana philosophia per saecula in Ecclesia agnita et ab ea adoptata, quae potissime est philosophia S. Thomae prout in eius principiis rationalibus tum gnosiologiae tum metaphysicae continetur. Haec enim principia sunt « prae ceteris consentanea veritatibus a Deo revelatis et in omnes aetates duratura », ut ait Ioannes XXIII...⁵

« Cum enim — etiam scripsit Paulus VI — ipsas rerum essentias exprimat, non clauduntur tempore neque spatio, sed omnia tempora ambiunt et ad omnes terrae plagas porriguntur et ad omnium hominum intelligentiam accommodantur, tam occidentis quam orientis, tam praeteritorum quam novorum temporum » ...⁶

In operibus S. Thomae, sicuti in omnibus operibus aliorum scriptorum, dantur etiam quaestiones disputatae in ordine philosophico et theologico. Certe Ecclesiae mens non est ut etiam quaestiones disputatae teneantur sed illae quae certitudine obiectiva pollent.

Ad rem meminisse iuvat exemplum praeclari illius viri, qui eximius inter discipulos S. Thomae fuit, iuris internationalis praecursor, Franciscus de Victoria. Qui, cum suis temporibus de iuramento defendendi doctrinam S. Thomae « usque ad unguem » ageretur, sic se habuit.

In quaestionibus disputatis, minime hoc iuramentum praestandum esse asseruit. Et solummodo si validiores rationes apparerent ex altera parte, S. Doctoris opiniones relinquendas esse dixit.

Quid tunc dicendum cum de veritatibus fundamentalibus agatur? E. g., cum agatur de valore obiectivo idearum universalium, iudiciorum generalium et argumentorum metaphysicorum ad Dei existentiam certe demonstrandam in ordine rationali?

3. Uterque cursus *integram* doctrinam debet exponere, scil. universam, non tantum partem; secus formatio manca et mutila esset.

Ambo tamen cursus potius formationem quam informationem alumnorum intendere debent. Ad hoc autem obtinendum « doctrina Doctoris Angelici, ait Leo XIII, *mire facta est ad conformandas mentes, mire usum parit commentandi, philosophandi, disserendi presse invicteque* » ...⁷

4. Cursus vero theologicus, ita tradi debet ut ad fontes sacrae theologiae semper fiat recursus.

Porro hoc obtineri non potest nisi ipsa theologia eiusque studium renovetur et restituatur ad illam dignitatem, profunditatem et unitatem quae habebat in summis magistris et doctoribus, iuxta quos fuit simul speculativa et practica, dogmatica et moralis, ascetica et mystica, scientifica et pastoralis *etiam*.⁸

At haec sublimitas et foecunditas S. Theologiae, imminuta et obscurata est ultimis temporibus ex nimia quadam vivisectione et divisione disciplinarum theologicarum, quae nonnumquam confini cuiusdam separationis et segregationis attingit.

Oportet ergo ad unitatem illam altiore et diviniorem redire, ut Sacra Theologia integram aptitudinem intellectualem sacerdotibus offerat, eosque ad omne opus bonum instructos reddat.

Ad quod, quam maxime theologia S. Thomae iuvavit, praesertim « Summa Theologica », in qua spiritus plene evangelicus et supernaturalis latet et evidens *semper*⁹ est, non obstante litteraria cortice indolis scholasticae. Quod autem praevalet semper est medulla et spiritus.

Ideoque iure et merito Paulus VI theologiam S. Thomae quam maxime *commendavit*.¹⁰ « Magistri et discipuli — inquit — vocem Ecclesiae Doctorum reverenter auscultent, *inter quos divus Thomas praecipuum obtinet locum*. Angelici enim Doctoris tanta est ingenii vis, tam sincerus veritatis amor ac tanta sapientia in altissimis veritatibus pervestigandis, illustrandis *aptissimaeque*¹¹ unitatis nexu colligendis, ut ipsius doctrina efficacissimum sit instrumentum non solum ad fidei fundamenta in tuto collocanda, sed etiam ad sanae progressionis *fructus* utiliter et secure percipiendos... ». *Dicta sunt haec in Allocutione ad magistros et discipulos Universitatis Gregorianaе, die 12 mensis martii huius anni*.¹²

Neque putandum est theologiam hucusque in Ecclesia traditam, quaeque ideo traditionalis dicitur, totam sitam et clausam esse in scholis vel *factionibus* scholasticis, quas appellant, quasi doctrinam revelatam et communem Ecclesiae negligenter, et totos suos nervos impenderent in rixis et colluctationibus sterilibus et interminabilibus fovendis. Hoc verum non est, et caricaturam potius quam veram effigiem theologiae exhibet.

Equidem abusus quondam irrepsisse hac in re negari non potest: ipsi tamen non afficiunt neque conmaculant veram naturam theologiae, neque summis eius magistris et cultoribus imputari possunt. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² (nn. 12-15, pag. 7-8). ³ mea humili opinione. ⁴ deest. ⁵ (Allocutio ad eos qui interfuerunt conventui thomistico Romae habito die 16-IX-1960: *A.A.S.*, 52 [1960], p. 821). ⁶ (Epistola ad rev.mum P. Anicetum Fernandez, mag. gen. O.P. die 7-III-1964). Qua de causa S. Thomas iure appellatus est « omnium horarum homo ». ⁷ (Enc. *Officio sanctissimo* ad archiepiscopos et episcopos Bavariae die 22-XII-1887; *Acta Leonis*, ed. Bonne Presse, t. I, pag. 128). ⁸ deest. ⁹ deest. ¹⁰ commendat. ¹¹ aptissimoque. ¹² (Allocutio ad magistros et discipulos Universitatis Gregorianaе, die 12-III-1964; *L'Osservatore Romano* die 14-III-1964, pag. 1, coll. 4-6).

Secretarius generalis: Lego textum suffragationis VIII; videatis pag. 15 nn. 18-19: [cf. *vol. III, pars VII, pag. 150*]. *Placet, non placet an placet iuxta modum?*

2

EM.MUS P. D. ANTONIUS CARD. BACCI

Patres venerabiles,

Brevissime *loquor*¹ de hoc schemate, et quidem de n. 15, h. e. circa studium philosophiae perennis, seu thomisticae in seminariis. Quam ad rem has, quae sequuntur, animadversiones demisso animo propono.

1. Mihi recogitanti, non sine animi perturbatione, ea quae dicta sunt in congregatione generali elapsi sabbati hac super causa, opinor neminem ex vobis, venerandi Patres, voluisse in vestris orationibus posthabere, respuere, atque e seminariorum scholis amandare doctrinam S. Thomae, doctoris communis, quem octoginta Summi Pontifices a saec. XIII usque ad regnantem Pontificem (cf. Ep. Ap. *Summi Dei verbum* regnantis Pontificis et alia documenta) magnis laudibus extulerunt; ac voluere in nostris scholis veluti magistrum et ducem in re philosophica haberi.

Etenim qui hoc asseverare audeat, idem est ac si audeat hoc Concilium non modo supra Romanos Pontifices, sed etiam contra Romanum Pontificem constituere; quod quidem nemo certo certius ex vobis, venerandi Patres, asseverat, ac ne recogitat quidem.

2. Ex altera vero parte considerandum est scientiam philosophicam, sicut ceteras omnes disciplinas, progressionem facere et decursu temporis cotidie magis augeri ac perfici. Quamobrem nemo certo ex vobis, qui philosophiam perennem seu thomisticam alacriter doctissimeque defendit, ea tantummodo ratione inculcare contendit, ut ceteri philosophiae doctores, quos Ecclesia approbat, et qui suis elucubrationibus, pervestigationibus et scriptis, philosophiae incrementum dederunt, negligendi sint, cum contra omnes intento animo sint pervestigandi, et in iis quae nova ac perfectiora protulerunt, si recta ratione protulerint, sacrorum alumnorum studio diligenter proponendi sint. Humanae enim disciplinae omnes semper aliquid bonum ac verum, etsi interdum erroribus infectum, habent, quod oportet excernere ac seligere ad mentis culturam perficiendam.

3. Quamobrem propono ut in hac paragrapho clare dicatur philosophiam perennem seu thomisticam a nostris sacrorum alumnis summo in honore habendam esse, ea quidem ratione qua Summi Pontifices, multis praeclarisque datis documentis, commendarunt, et summo studio summaque diligentia discendam esse; non esse tamen negligenda opera philosophica, quae ceteri Doctores elucubrando perfecerunt ad nostra

usque tempora, debito tamen modo ut errores a veritate decernantur; ita quidem ut haec philosophica studia nostrae huius aetatis necessitatibus ac nostrorum hominum ingenio et indoli magis magisque respondeant.

4. Ad propositam autem peculiarem commissionem *constituendam*² quod attinet, quae debeat seminariorum studia ceterasque res *seminariorum*³ moderari, res mihi valde inopportuna videtur. Habetur enim hac praecipua de causa Sacra Congregatio Seminariis praeposita, quae hanc rem ex peculiari sibi *credito*⁴ munere a *Sancta Sede*⁵ curare debet. Quodsi haec commissio constituatur, oportet id fiat apud eandem Sacram Congregationem, et ab ipsa dirigatur.

Haec habui, venerandi Patres, quae demisso animo considerationi, prudentiae ac sapientiae vestrae proponerem.

In textu scripto tradito: ¹ loquar, ut soleo. ² deest. ³ deest.
⁴ concredito. ⁵ deest.

Secretarius generalis: Lego textum IX et ultimae suffragationis huius schematis *de religiosis*; pag. 16, n. 20 [cf. vol. III, pars VII, pag. 150-151]. *Placet, non placet, an placet iuxta modum?*

3

EXC.MUS P. D. IACOBUS KOMBA

Episcop. tit. Thignicensis, aux. abb. null. Peramihoënsis

Venerabiles Patres, carissimi adstantes omnes,

*Loquor nomine quadraginta episcoporum ex terris missionum.*¹

Pro schemate *de institutione sacerdotali*, quod in genere placet, emendando, aliquas animadversiones mihi liceat proponere, quarum prima in laudem schematis; secunda respicit titulum, tertia prooemium, et quarta n. 13 textus.

1. Particulari gratitudine nos, episcopi in terris missionum, salutamus propositionem *primam*, quae conferentiis episcoporum dat facultatem et etiam obligationem exarandi peculiarem « Rationem institutionis sacerdotalis », in singulis nationibus vel regionibus.

Sacerdos est quidem ante omnia « homo Dei », sed de ipso valet etiam illud « pro hominibus constitutus »; et quidem non pro hominibus quasi in abstracto, sed pro hominibus suae aetatis, suae culturae ... Candidati ad sacerdotium igitur sic formandi sunt, ut homines ad quos mittentur eorumque condiciones culturales et sociales et religiosas ap-

prime cognoscant. Exinde patet illas varias condiciones in toto formationis cursu sedulo attendendas esse. Optima proinde apparet illa propositio prima, quae est velut clavis pretiosa totius schematis.

2. *Ad titulum.* Schema constitutionis a commissione praeparatoria prius exaratum titulum habuit « *De sacrorum alumnis formandis* ». In schemate propositionum, ad quas postea textus prior reductus est, alius titulus invenitur, scil. *de institutione sacerdotali*; huius vero mutationis nullibi ratio indicatur. In relatione de schemate propositionum nondum emendato, pag. 24, sub *b*), dicitur commissionem sequentem titulum elegisse: « *De alumnis ad sacerdotium instituendis* », cum schema de solis futuris sacerdotibus instituendis agat. Revera autem tum in textu priori tum in textu emendato alius titulus apparet, scil. *De institutione sacerdotali*. Iamvero hic titulus mihi non aptus videtur et quidem ex sequentibus rationibus:

a) Voces « *instituere, institutio* » magis respiciunt *instructionem scientificam* in schola, cum educatio futurorum sacerdotum *tam* instructionem scientificam *quam* educationem characteris comprehendat. Utrumque exprimitur vocabulis « *formare, formatio* ».

Revera in ipso textu schematis emendato pluries vocabula « *formare, formatio* » hoc sensu adhibentur, v. g.: pag. 13, 16, et ita porro.²

Distinctio inter meram institutionem et veram formationem in ipsa relatione ad priorem textum omnino agnoscitur.

Ubi vero³ de *instructione scientifica* agitur, relatio adhibet vocabula « *instituere, institutio* », v. g. pag. 21, 25, et ita porro.⁴

Ubi vero non tantum de *instructione scientifica*, sed *maxime*⁵ etiam de *educatione characteris* agitur, ipsa relatio saepe utitur voce « *formatio* », v. g. pag. 13, 14 et ita porro.⁶

Mihi ergo, propter rationes allatas, in titulo verbum « *formare* » aptius adhiberi videtur quam verbum « *instituere* ».

b) Etiam adiectivum « *sacerdotalis* » in titulo adhibitum minus aptum videtur. « *Sacerdotalis* » nempe hic vox ambigua est, cum significare possit institutionem « a sacerdote datam vel dandam » aut « pro futuris sacerdotibus datam vel dandam », aut « more sacerdotum datam vel dandam ». Melius ergo sermo sit de futuris sacerdotibus.

Propono igitur, ut titulus « *De institutione sacerdotali* » substituitur sequenti titulo: « *De futuris sacerdotibus formandis* », vel « *De candidatis ad sacerdotium formandis* ».

3. *Ad prooemium.* Textus praesentis prooemii, quo schema tanti momenti incipit, mihi aliquantulum aridus et iuridicus videtur.

*Textum a nobis propositum tradam secretariae generali.*⁷

4. Ad n. 13 textus emendati, ...⁸ ubi « de studiis praevis apte

disponendis » agitur, haec mihi notanda videntur. Maximi momenti est, ut alumni seminariorum omnino *libere* eligant vel relinquere possint statum ecclesiasticum, si vere vocati non sunt. Libertas autem vera tunc habetur, si alumni sacerdotii omnes absolverunt totum curriculum institutionis humanisticae et scientificae *cum examinibus a gubernio suae nationis praescriptis*. Secus, enim, experientia teste, facile fiet, ut aliqui alumni propterea sacerdotium eligant, quia propter defectum studiorum et examen a gubernio praescriptorum extra sacerdotium obtinere non possunt illum statum vitae et condicionem sociale, ad quam aspirant. Ut ergo electio status ecclesiastici vere libere fiat et excludantur a sacerdotio alumni, qui statum ecclesiasticum tantum propter commoda altioris condicionis socialis eligerent, mihi necessarium videtur, ut non tantum coetus episcoporum vel novus Codex Iuris Canonici, sed ipsum Concilium explicite declaret futuros alumnos sacerdotii rite absolvere debere totum curriculum institutionis humanisticae et scientificae cum examinibus a respectivo gubernio praescriptis. Tali declaratione conciliari efficacius obtinebitur, ut ubique talis institutio alumnorum exigatur, qua illis, qui non sunt vere vocati ad sacerdotium, transitus ad congruum statum laicalem possibilis et facilis reddatur.

Concludo et propono igitur, ut textus n. 13 hoc vel simili modo emendetur: « Antequam Sacrorum alumni studia proprie ecclesiastica aggrediantur, ea humanistica et scientifica studia *cum examinibus a gubernio praescriptis absolvant* quibus iuvenes in sua cuiusque natione ad superiora studia peragenda praeparari solent ». Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² pag. 13, lin. 4 (« in seminariis praesertim maioribus integra clericorum *formatio*... »); pag. 13, lin. 7 (« quare ad sacerdotalia ministeria spiritu Christi obeunda sacrorum alumni *formandi* sunt »); pag. 16, linn. 21-22 (« Ut *formatio* spiritualis solidiore ratione fundetur... »). ³ nempe. ⁴ lin. 4; pag. 25 sub *d*); pag. 27, n. 4. ⁵ deest. ⁶ sub titulo *a*) n. 1; pag. 14, n. 3; pag. 19 sub III *a*); pag. 20 sub *b*); pag. 21, lin. 9; pag. 22, linn. 9-20; pag. 30, n. 10; pag. 35, n. 23. ⁷ Quod evitari posset, si ex primo schemate verba quaedam praeponerentur, quae in relatione citata inveniuntur pag. 26, n. 1. Propono ergo ut textus prooemii sic incipiat: « Christus Dominus, Summus Sacerdos, Supremus Magister, ac Bonus Pastor, cum Ecclesiae suae dedit mandatum opus Suum redemptionis ad saeculorum usque occasum perpetuandi, ut omnes homines salvi fierent, voluit homines sui sacerdotii participes fieri, qui in isto opere ministerium suum praestarent, eo spiritu animati, quem ipse verbo et exemplo docuit. Ideo Sancta Synodus probe noscens illam tantopere a se optatam Ecclesiae renovationem a sacerdotum ministerio magna ex parte pendere, gravissimum formandi sacerdotes momentum proclamat... » (cf. textus emendatus pag. 11). ⁸ pag. 16-17.

4

EXC.MUS P. D. DIONYSIUS EUGENIUS HURLEY

*Archiepiscopus Durbanianus**Venerabiles Patres, ceterique adstantes omnes,*

Qua sodalis commissionis de seminariis et educatione catholica, non possum non gaudere de modo benigno quo Patres conciliares schema hoc *de institutione sacerdotali* usque eo acceperunt. Inter eius merita speciali modo commendata est unitas organica quam institutioni illi impertiri intendit. Quamvis periculum incurram patientia vestra abutendi, liceat mihi per aliquot momenta hoc thema iterum illustrare.

Ad hanc unitatem fovendam schema sequenti modo procedit:

Finem totius institutionis sacerdotalis in par. 4 ...¹ clare exponit, qui finis nihil aliud est nisi formatio sacerdotum vere pastoralium seu apostolicorum. In ceteris paragraphis subsequenibus, schema indicare conatur quomodo hic finis obtineri possit per integrationem harmonicam trium elementorum institutionis: spiritualis, scil., intellectualis et practico-pastoralis.

1. Relate ad institutionem intellectualem evidens est sollicitudo de hac integratione harmonica. Requirit enim schema ut ante omnia, ante etiam philosophiam, fiat cursus introductorius qui animos alumnorum dirigat ad « *Mysterium Christi quod totam generis humani historiam afficit, in Ecclesiam iugiter influit et in ministerio sacerdotali imprimis operatur* ».

Vult praeterea ut sacra doctrina ita tradatur ut alumni discant eam « *ex divina revelatione accurate haurire, profunde penetrare, propriae vitae spiritualis alimentum reddere atque in ministerio sacerdotali annuntiare, exponere et tueri* ». Doctrina sit igitur inspiratio et vitae spiritualis et vitae pastoralis. Optima integratio.

Sacra Scriptura veluti anima universae theologiae esse debet; quae theologia locum congruum tribuens per modum unitatis dynamicae et organicae cognitioni Patrum, historiae dogmatum et elaborationi scholasticae ad « *signa temporum* » quoque respicere debet; ut alumni ducantur « *ad mysteria salutis in cultu et vita Ecclesiae agnoscenda et ad humanorum problematum solutiones sub luce revelationis quaerendas, mutabili rerum humanarum condicionibus applicandas et modo coaevis aptato communicandas* ». Non est hic quaestio de theologia mere speculativa sed de theologia etiam biblica et liturgica, ecclesiali et personali, historica et pastoralis, vitali et dynamica.

2. Sollicitudo pastoralis quae institutionem intellectualem pervadit, etiam suam expressionem practicam invenire debet in comparatione artium pastoralium, et hoc evidenter solum exercitiis practicis perfici potest. Quapropter insistit schema, in par. 19 ad 21, ...² ut pro talibus exercitiis in curriculo studiorum tempus inveniatur. Notandum est haec exercitia cum institutione intellectuali et spirituali componenda esse, ad hoc ut ipsa valorem suum inde plene obtineant et vicissim novum impulsus studiis et vitae spirituali conferant.

3. Denique relate ad institutionem spiritualem, schema desiderat ut haec arcte cum formatione doctrinali et pastoralis connectatur, ut fontes eius sint Verbum Dei et sacra Liturgia, ut Mysterio Ecclesiae profunde imbuatur et ut persuasioni innitatur quod sacerdos propriam perfectionem, i. e., configurationem ad Christum, prosequi debet in servitio membrorum ipsius Christi Domini, pauperum praesertim et peccatorum, et etiam incredulorum. Hoc modo vita ipsa sacerdotis praedicatio Verbi et cultus divinus erit. Seminarii disciplina, ut in par. 11 ...³ innuitur, ad formationem spiritualem conferat oportet, alumnos adiuvando ut « gradatim sibimetipsis moderari, libertate sapienter uti, sponte naviterque agere et cum confratribus et laicis sociam praestare operam addiscant » et generatim ut solidam formationem sic dictam humanisticam simul cum christiana et sacerdotali acquirant.

Ita triplex elementum institutionis sacerdotalis, intellectualis, scil., pastoralis et spiritualis, ad finem formationis sacerdotis apostolici concurrere oportet. Indoles autem apostolica institutionis nullo modo ad momentum studii profundi minuendum nec valores scholasticos despicendos ducere debet.

Cum em.mo card. Suenens concordo quod locus tribuendus philosophiae in ratione studiorum iterum examinandus est, ut melius intelligatur quaenam partes eius, et quibus gradibus et methodis formationi clericorum integrari debeat. Philosophiam ipsam scholasticam autem ne parvipendamus, quia quaedam eius themata ita essentialia sunt menti philosophicae catholicae ut ea derelinquere non possimus quin periculum incurramus portas aperiendi notionibus philosophicis cum fide catholica incompatilibus. Cum S. Thoma profiteri debemus quod non datur duplex veritas, una philosophica alteri theologicae contradicens.

Propter hoc sane non raro nobis obiicitur quod philosophi esse non possumus, quia plena libertate inquirendi non gaudemus. Si talis libertas illimitata ad essentiam philosophi pertinet, concedamus. Fide enim divina tenemur. ...⁴ Nullo modo *autem* ⁵ concedimus quod catholicus fide divina illuminatus, non potest modo philosophico de Deo, de homine et de universo inquirere, et quidem in luce notionum et prin-

cipiorum scholasticorum, sed habita quoque ratione propriae culturae atque conclusionum hodiernae scientiae, inter quas eminere videtur persuasio de natura evolutionistica totius realitatis creatae ...⁶

Crescente hoc spiritu in Ecclesia, crescat etiam influxus eius in modum docendi philosophiam in seminariis et facultatibus catholicis ad hoc ut alumni placitis fundamentalibus philosophiae scholasticae toto corde adherere discentes, tamquam aspectibus veritatis cum revelatione in mente philosophica catholica arcte connexis; discant pariter illas assertiones luce crescentis scientiae humanae evolvere et cum magna libertate et facilitate lingua hodierna exprimere. Ita parati erunt ad colloquium cum mundo ineundum.

Credo talem modum agendi secundum spiritum S. Thomae esse, qui spiritus in plena et aequilibrata sacerdotum formatione suas partes habere debet.

Concordo cum exc.mo D. Sauvage, ep. Anneciensi, de necessitate sermonem de philosophia in schemate ampliandi, ut aliquid plus dicatur de eius fine, munere, methodo et habitudine ad theologiam. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (pag. 12). ² (pag. 19-20). ³ (pag. 16).
⁴ Et revera quis non aliqua fide tenetur? Etiam agnosticus profundissimas suas persuasiones fide aliqua humana tenet: et si obscuritas ad essentiam fidei pertinet, eiusque intensitati proportionata existit, maior est fides existentialistae quam thomistae. ⁵ deest. ⁶ Philosophus catholicus problematibus certo non caret, et inter ea exstat illud maximum et quandoque dolorosissimum conciliandi libertatem inquisitionis cum fide divina a magisterio Ecclesiae auctoritative enuntiata. Hic datur locus colloquio. Magisterium enim debet intelligere problema philosophorum et philosophi debent intelligere problema magisterii. Neque potest colloquium in puro iuridismo fundari, sed in « veritate facienda in caritate » (*Eph.* 4, 15).

5

EXC.MUS P. D. BENEDICTUS ZORZI

Episcopus Caxiensis

Venerabiles Patres, ceteri omnes qui me auditis,

Loquor nomine meo, et etiam centum et duorum episcoporum, praesertim ex Brasilia, in altera parte huius sermonis.

Hoc schema Propositionum *de institutione sacerdotali*, paucis rebus exceptis, mihi placet.

1. Mihi placet quia « institutionis sacerdotalis ratio » oportet ne sit nimis arcta sed accommodata diversis circumstantiis et locis prout,

decurrenre tempore, necessitates pastorales exigunt; attamen semper sub ductu coetuum episcoporum, Sede Apostolica approbante.

2. Etiam placet quia in fovendis vocationibus ad totius Ecclesiae necessitates respicitur et in seligendis vocationibus vigilans cura commendatur.

3. Placet illa determinatio quae, salva institutione scientifica communi, communitates magnas seminariorum in communitates parviores distribuit ad meliorem sacerdotalem formationem faciendam.

4. Valde etiam schema hoc mihi placet quia in studiis recognoscendis ad studium attenditur linguae latinae, quod certo est maximi momenti ad complendam culturam alumnorum, praesertim ex occidente.

Schema mihi *minus placet*: 1. Cum agit de institutione spirituali excolenda quia, etsi ibi omnia bene dicta sint, attamen deest, meo humili iudicio, aliquid essenziale: in universa formatione sacerdotali futuri sacerdotis, immo et in tota vita sacerdotali adesse debet illa Stella, quae ducit ad Iesum, Eius Mater et Mater nostra quam « alter Christus » ut alter Mariae filius, filiali pietate quotidie excolere debet.

Ergo humiliter propono ut in n. 8, in pag. 15, lin. 5, post vocabula « et Eucharistia » haec verba addantur: « in devotione vere filiali erga Summi et Aeterni Sacerdotis Matrem quae speciali modo sacerdotis Mater est ».

2. Etiam mihi minus placet id quod schema refert circa institutionem apostolicam seu missionariam. Verum est quod in praesenti schemate de hac re plus dicitur quam in schemate priori; sed haec res est tanti momenti pro vita Ecclesiae in mundo quod si multum dicitur non nimis dicitur. Oportet igitur ut haec res in nostro schemate appareat modo vividiori et cum fundamento theologico.

Aliquas considerationes de hoc argumento faciam antequam ad emendationem veniam: si inde a primis annis vitae in seminario deactae alumni non imbuantur vero et firmo spiritu apostolico, in vanum pastores collegialitatem episcopalem cum omnibus suis consequentiis praedicabunt. E contra, si nostra seminaria et pro clero saeculari et pro clero regulari hoc spiritu imbuuntur, non tantum aderit maior numerus sacerdotum, parati propter Christum ad ultimum terrae venire, sed in ceteris erit maior perseverantia, etiam in vocationibus ecclesiasticis, maior zelus et maior progressus spiritualis quia si generosi erga Deum erimus, Deus generosior nobiscum erit. Immo ipsa distributio cleri in mundo modo magis naturali quam coacto fiet.

Parcatis mihi, Patres venerabiles, si vobis testimonium afferam: Dioecesis in qua ministerium exerceo, an. 1934 condita, semper aper-

tas habuit ianuas erga congregationes religiosas, quae iam suos alumnos in universum mundum miserunt, et erga dioeceses pauperiores. Immo duodecim abhinc annis etiam sacerdotes e clero saeculari cum aliquibus seminaristis, alias dioeceses, praesertim seminaria parvula, adiuvant. Vocationes et pro vita religiosa et pro clero dioecesano ullo modo minutae sunt; e contra, auctae sunt. Dioecesis facta est velut puteus ubi multi aquam hauriunt et aqua non deficit. Attamen dioecesis de qua loquor non dives est: sumus minus pauperes inter pauperes; ex ore nostro aliquid auferimus in bonum eorum qui egestate et fame spirituali pereunt, quae maior caritas nobis videtur quam famelicis donare quod ex lauto prandio superfuit.

Patres venerabiles, his ultimis annis multum accepit nostra America Latina a dioecesibus et ab ordinibus et congregationibus religiosis Europae et Americae Septentrionalis; propterea gratias quam maximas agimus pro hoc magno beneficio; sed ne cesset hoc beneficium; ne sit in vestris dioecesibus et ordinibus seu congregationibus religiosis avaritia spiritualis; pandite praecordia cordis vestri; date nobis et dabitur vobis; aqua vocationum, i. e. gratia Dei, non deficiet in vestris dioecesibus et familiis religiosis, immo et purior et salubrior erit. Experientia, magistra vitae, docet.

Nunc ad emendationem veniam, quam humiliter propono, iuxta desiderium centum et duorum episcoporum ex diversis nationibus, praesertim ex Brasilia, quorum subsignationes iam diebus peractis commissioni de seminariis tradidi: in pag. 20, in n. 20, lin. 6, ubi legitur: « atque eo spiritu vere catholico imbuantur, quo propriae dioecesis, nationis, vel ritus fines transcendere et totius necessitates Ecclesiae respicere assuescant », sic emendetur: « atque, ut veri collegii episcopalis cooperatores qui in Christo Iesu illuminare et salvare debent omnem hominem venientem in hunc mundum, eo spiritu vere catholico imbuantur et formentur quo propriae dioecesis, nationis, vel ritus fines transcendere et totius necessitates Ecclesiae respicere assuescant, parati ad Evangelium praedicandum et ad oves quaerendas usque ad ultimum terrae ». Dixi. Gratias.

Animadversiones additae:

Pag. 6, n. 6, lin. 15: in fine phraseos, quae ita sonat « Integra clericorum institutio eo tendere debet, ut ad Divini Pastoris exemplar, alumni veri animarum pastores formentur », haec verba addantur: — parati ad Evangelium praedicandum et ad oves perditas quaerendas usque ad ultimum terrae ut veri cooperatores Collegii Episcopalis quod cum suo Capite ad salutem quaerere debet omnem hominem venientem in hunc mundum.

Et similiter in lin. 17 eiusdem numeri, ubi legitur « ad hunc pastorem finem

ordinentur », post vocabulum « pastoralement » haec vocabula addantur: « et missionarium » — ad hunc pastoralement et missionarium finem...

[*Subscripterunt*] Benedito Zorzi, bispo de Caxias; Belchior da Silva Neto, bispo tit. de Cremna; Candido Padim OSB, bispo tit. de Tremitonte; José Larmartine Soares, bispo tit. de Fussala; Severino Mariano de Aguiar, bispo de Pesqueira; José Thurler, bispo tit. de Capitoliade; Clemente José Carlos Isnard OSB, bispo de Nova Friburgo; José Dalvit, bispo de S. Mateus; João de Souza Lima, arcebispo de Manaus; Alberto Ramos, arcebispo de Belém; Agnelo Rossi, arcebispo de Ribeirão Preto; Helder Camara, arcebispo de Olinda e Recife; Aniger Francisco Maria Melillo, bispo de Piracicaba; Aristides Pirovano, prelado de Macapá; Adolfo Luiz Bossi, prelado de Grajaú; José Maria Pires, bispo de Arassuaí; Carlos M. Cafferata, bispo de S. Luiz Argentina; Acacio Rodrigues Alves, bispo de Palmares; Aloisio Lorscheider, bispo de S. Angelo; Milton Correa Pereira, bispo auxiliar de Belém; Henrique Gelain, bispo de Vacaria; Roberto Caceres, bispo de Melo Uruguai; João Hoffmann, bispo de Frederico Westphalen; Aloisio Henriquez, bispo auxiliar de Caracas Venezuela; Felipe Tiago Broers, bispo de Caravelas; Nivaldo Monte, bispo auxiliar de Aracajú; Hamleto De Angelis, bispo de Viana; Giocondo Maria Grotti, OSM, prelado nullius do Acre Purus; Armando Cirio, bispo de Toledo; Agostinho Jauffrés, bispo tit. de Arcennária França; Honorato Piazzera, Bispo de Nova Iguaçu; Anselmo Pietrulla, bispo de Tubarão; Candido Julio Bampi, bispo auxiliar de Caxias; Avelar Brandão Vilela, arcebispo de Teresina; Alonso Silveira de Melo, bispo tit. de Nasai; José Nicomedes Grossi, bispo de Bom Jesus de Lapa; Augusto Petró, bispo de Uruguaiana; Afonso Maria Ungarelli, prelado nullius de Pinheiro; Gabriel Paulino Bueno Couto, bispo tit. de Leuce; Gregorio Warmeling, bispo de Joinville; Adelmo Cavalcante Machado, arcebispo de Maceió; Luiz Gonzaga Peluso, bispo de Cachoeira do Itapemirim; Pedro Paulo Koop, bispo de Lins; José de Medeiros Leite, bispo de Oliveira; Jaime Luiz Coelho, bispo de Maringá; Claudio Colling, bispo de Passo Fundo; Paulo Rolim Loureiro, bispo de Mogi das Cruzes; Manoel Pedro da Cunha Cintra, bispo de Petropolis; Vicente de Araujo Matos, bispo de Crato; Eugenio de Araujo Sales, administrador apostólico de S. Salvador e Natal; Caetano Antonio Lima dos Santos, bispo de Ilheus; Climerio Alves de Andrade, bispo de Vitória da Conquista; Walfrido Vieira, bispo tit. de Laranda; José D'Angelo Neto, arcebispo de Pouso Alegre; Guido Maria Casullo, bispo tit. de Utica; Jackson Berenguer Prato, bispo de Feira de Santana; João José da Motta e Albuquerque, arcebispo de S. Luiz Maranhão; David Picão, bispo coadjutor de Santos; Bernardo José Bueno Mielli, bispo tit. de Bararo; José Almeida Batista Pereira, bispo de Guaxupé; Paulo Hipólito de Souza Liborio, bispo de Parnaíba; Antonio Campelo de Aragão, bispo de Petrolina; José Varani, bispo de Jaboticabal; José de Medeiros Delgado, arcebispo de Fortaleza; Fernando Gomes dos Santos, arcebispo de Goiania; Antonio Fragoso, bispo de Crateus; Waldir Calheiros de Novais, bispo auxiliar do Rio de Janeiro; João Rezende Costa, arcebispo coadjutor de Belo Horizonte; Orlando Chaves, arcebispo de Cuiabá; Altivo Pacheco Ribeiro, bispo de Barra do Pirai; Walmor Battu Wichrowski, bispo tit. de Felbes; Joaquim de Lange, prelado de Tefé; Diogo Parodi, prelado de Balsas; Amadeo Gonzales Ferreros, bispo tit. de Metre; José Vicente Távora, arcebispo de Aracajú; Vicente Scherer, arcebispo de Porto Alegre; José Adelino Dantas, bispo de Garanhuns; Luiz Victor Sartori, bispo de Santa Maria; José Alberto Lopes de Castro Pinto, bispo auxiliar do Rio de Janeiro; Afonso

Niheues, bispo coadjutor de Lages; Edmundo Luiz Kunz, bispo auxiliar de Porto Alegre; José de Aquino Pereira, bispo de Presidente Prudente; José Eugenio Corrêa, bispo de Caratinga; Manoel Pereira da Costa, bispo de Campina Grande; Francisco Austregésilo de Atayde, bispo de Afogados de Ingazeira; Francisco Zayek, bispo titular de Callinico; Othon Motta, bispo de Campanha; Otávio Aguiar, bispo de Palmeira dos Índios; Geraldo Maria de Moraes Penido, arcebispo de Juiz de Fóra; Manuel Tato, bispo de Santiago del Estero, Argentina; Alberto Devoto, bispo de Goya, Argentina; Michel Ntuyahaga, bispo de Usumbura, Africa; Arcangelo Cerqua, bispo tit. de Olbia; João Gazza, bispo tit. de Circesio; Vicente Marchetti Zioni, bispo de Baurú; Pedro Felipak, bispo de Jacarézinho; Ruy Serra, bispo de São Carlos; Geraldo Fernandes, bispo de Londrina; Jorge Marcos de Oliveira, bispo de Santo André; Wilson Laus Schmidt, bispo de Xapecó; Manuel da Silveira D'Elboux, arcebispo de Curitiba; Alexandre Cesário Minalli, bispo prelado de Carolina; Alberto Etges, bispo de Santa Cruz do Sul.

6

EXC.MUS P. D. PAULUS IOSEPH SCHMITT

*Episcopus Metensis**Venerabiles Patres et Fratres,*

Schema *de institutione sacerdotali* in genere placet. Si eius prae-scripta sine ulla mora applicantur, cras Ecclesiae erunt sacerdotes vere idonei ad eius renovationem participandam. A sacerdotibus enim magna ex parte pendebit illa exsequi quae Concilium statuerit.

Liceat mihi tamen tres animadversiones generales *de educatione fidei alumnorum sacrorum*¹ proponere. Animadversiones particulares secretariatus scripto tradam.

Prima animadversio: Sacrorum alumni in firmitate fidei educentur. Sacrorum alumni orti sunt ex mundo et vivunt in mundo quo diversitas mentium et religionum viget. Ut in his condicionibus futurus sacerdos muneri suo possit esse fidelis, gaudere debet fide personali profundiore quam in saeculis praeteritis: sacerdos enim a communitate christiana hodie iam non portatur.

Fide ergo radicetur in Christo mortuo et resuscitato, Alpha et Omega, saeculorum Domino. Illi vitam totam tradat ut cum Apostolo possit dicere: « Scio cui credidi ». Hac fide Dominum semper et ubique attingere poterit, etsi vivere debeat inter infideles et subiectus esse multis laboribus et aerumnis.

Haec fides est bonus nuntius qui vitae nostrae et universo orbi dat sensum. Dei contemplatione nutritur qui semper in mundo operatur.

Seminarium autem solum ad hanc fidem alumnos ducere non poterit.

Vita enim in seminario est nimis artificiosa et ab omni periculo contra fidem praeservata. Oportet alumnos probativum ministerium ad tempus exercere, etiam in regione in qua maior pars a fide defecit, ut probetur et profundius radicetur eorum fides. Hoc ministerium fiat per gradus et a sacerdote, experientia praedito, dirigatur.

Secunda animadversio: Sacrorum alumni ad fidem missionariam educantur. Nostra aetate infidelitatis sacerdos debet praesertim fidem in cordibus hominum suscitare et educare, ut temporibus apostolicis.

Ad hoc autem postulatur scientia profunda tam nuntii transmittendi quam hominum qui evangelizandi sunt.

Institutio traditionalis in seminario praesertim scientiam nuntii spectabat. Quae quidem etiam hodie omnino necessaria est in sua forma scholastica, sed ampliari debet secundum theologiam historicam et concretam a Paulo VI commendatam.

Non minus necessaria est sacerdoti scientia hominum ad quos mittitur. Haec scientia non sit mere theoretica; non tantum ex libris hauriatur; sit concreta et practica; sit magis positiva quam negativa. Sit investigatio facultati uniuscuiusque accommodata, considerans serio dubia, contestationes, interrogationes hominum huius temporis difficillimorum. Agnoscat alumnus valores istorum hominum plus quam eorum defectus. Illos valores aestimet et homines, qui eis utuntur, diligit!

Acquiritur haec scientia exercitationibus psychologiae, paedagogiae, sociologiae. Sed hoc non sufficit. Discat clericus attente audire! Homo qui evangelizandus est non est quasi aliquod nihilum spirituale. Spiritus Dei qui orbem replet in illo operatur. Hominibus aurem dare, est dare aurem Spiritui Dei.

Discat ergo alumnus condiscipulos audire et dialogum habere cum magistris! Discat ab eis aliquid discere! Discat simpliciter discere! Discat in serium convertere problemata hominis coevi! Discat scrutare signa temporum et eventuum significationem per quos Deus nobis loquitur! Discat discernere elementa immutabilia quae semper et ubique servanda sunt a mutabilibus quae rerum humanarum conditioni respondent, ut patet Ecclesiae historia. Sic sacerdos fiet homo dialogi cum mundo moderno. Per totam vitam suam assuetus erit actionem suam considerare et coram Deo contemplari.

Tertia animadversio: Sacrorum alumni fide vere ecclesiali radicentur: sentiant in et cum Ecclesia. Nomine Ecclesiae sacerdos suum ministerium exercet. Tota ergo Ecclesia localis responsabilitatem tenet in institutione sacerdotum. Hierarchia hoc onus non reclinet in moderatores et magistros seminariorum.

Pastores animarum intenti esse debent institutioni eorum qui cum eis ministerium exercebunt et eis succedent.

Laici non tantum fructum facere debent ex ministerio sacerdotum, sed ad eorum educationem conferant! Tota Ecclesia est missionaria: omnes fideles responsabilitatem tenent in formatione eorum qui cras missionarii Ecclesiae erunt. Quomodo hoc fiet?

Primo: Vita clericorum in seminario non sit nimis seiuncta a vita fidelium, immo et mundi. Ne degant in seminario vitam quae monachis propria est.

Deinde: Alumni participent experientiam parochorum et laicorum!

Sic clericus experietur suam fidem esse participatam cum tota communitate Ecclesiae. Sic paratur sacerdos qui numquam solus aget. Erit homo dialogi cum episcopo cuius adiutor est in evangelizando dioecesis. Erit homo dialogi cum confratribus quorum collegio per ordinem sacrum adiungitur. Illi eum experientia sua spirituali et pastorali adiuvant. Erit homo dialogi cum laicis qui eum cogent fidem suam et methodum pastorem semper recognoscere.

Conclusio. 1. Nova institutio sacerdotalis sit tam profunda quam aperta necessitatibus hominum huius temporis. Sic efficitur tamurgens unitas totius sacerdotis vitae, scil. spiritualis, intellectualis, apostolicae.

2. Nova institutio sacerdotalis, praeter fundamentalem culturam theologicam, habitum dabit futuris sacerdotibus, per totam vitam, actionem pastorem considerare. Haec inquisitio, in parvis coetibus cum aliis fratribus incepta, nutrit personales convictiones et habilitat ad studium personale.

3. Nova institutio sacerdotalis providere debet, quomodo pastores ex ministerio paroeciali et aliis ministeriis necnon et competentes laici cooperare possint non quidem ad directionem seminarii, sed ad elaborandum novam rationem studiorum et novum institutionis sacerdotalis regimen. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ deest.

Animadversiones additae:

Ad propositionem 4: Linn. 6 et 15 mutantur nomina *Pastorem* et *Pastoris*.

Proponam *Regem* (lin. 6) et *ministerium educationis et caritatis* (lin. 15). Ratio haec est: ut optime affirmabat textus prior in propositione 6, titulus *Pastoris* est titulus globalis, totam mediationem salutis amplectans et non solum tertiam partem istius mediationis et missionis, ut in redactione emendata invenitur quae non placet.

Ad propositionem 8: Alumnis proponenda est theologia vera et clara de vocatione sacerdotis. Distincta est enim a vocatione laici; cognoscat suum esse

specificum, ne se sentiat laicis inferior aut superior. Sic vitatur illud incommodum quod multi sacerdotes iuniores experiuntur qui nesciunt quem locum teneant inter episcopum et laicos.

Ad propositionem 20: Optatur ut aliquid dicatur de vacationis temporibus, quibus perdurantibus alumni pastorem formationem cum fructu acquirere possunt.

Ad propositionem 22: Cum institutio cleri numquam terminata sit, per totam vitam erit perficienda. Sic non solum clerus iunior, sed etiam maior natu ad conventus periodicos invitandus est ut capax fiat munus suum melius adimplendi.

[*Subscripserunt etiam*] L. A. Elchinger, coad. Strasbourg; P. Boillon, ep. Verdun; C. Flusin, ep. Saint-Claude; J. Guyot, ep. Coutances; B. Hoffmann, ep. Djibouti; V. Malenczuk, exarcha ap. in Gallia; J. Vilnet, ep. Saint-Dié; R. Boudon, ep. Mende; F. Bougon, ep. Moulins; A. Bontems, ep. S. Jean de Maurienne; P. Théas, ep. Tarbes et Lourdes; E. Piroolley, ep. Nancy; A. Pioger, ep. Sées; P. Puech, ep. Carcassonne; P. Chevalier, ep. Le Mans; P. Gouyon, arch. Rennes; G. Bannwarth, ep. Soissons; Ch. Gachet, ep. Castries; A. Roy, ep. tit. Ambia; J. Badré, aux. Paris; G. Huyghe, ep. Arras; S. Desmazières, aux. Bordeaux; A. Atton, ep. Langres; M. Vial, ep. Nevers; R. Kérautret, ep. Angoulême; P. Robert, ep. Les Gonaïves; A. Boussard; A. Malbois, aux. Versailles; R. Michon, ep. Chartres; J. Goupy, ep. Blois; A. Gand, coad. Lille; J. de Cambourg, aux. Bourges; L. Ferrand, arch. Tours; J. P. Vincent, ep. Bayonne; B. Collin, ep. Digne; G. Jacquot, ep. Gap; J. Ménard, ep. Rodéz; H. Donze, ep. Tulle; P. Vignancour, ep. Valence; A. de la Brousse, ep. Dijon; J. Sauvage, ep. Annecy; A. Couderc, ep. Viviers; A. Jauffrès, ep. tit. Arsennaria; A. Fauvel, ep. Quimper; J. Bellec, ep. Perpignan; V. Favé, aux. Quimper; F. Kervéadou, ep. St. Briec; J. Patria, aux. Beauvais; P. Brot, aux. Paris; R. Fourrey, ep. Belley; St. Courbe, aux. Paris; L. de Bazelaire, arch. Chambéry; G. Guibert, ep. Réunion; P. Bouque, ep. tit. Abbir Germaniciana; J. Reuss, aux. Mainz; B. Gantin, arch. Cotonou; H. Tenhumberg, aux. Münster; J. Fresno L., ep. Copiapò; C. A. Lima dos Santos, ep. Ilhéus; N. Riezzo, ep. Castellaneta; H. Jenny, aux. Cambrai; M. Riopel, aux. Rennes; J. Martin; J. Urtasun, arch. Avignon; J. Dozolme, ep. Le Puy; H. Varin de la Brunelière, ep. Fort de France; P. Martin, vic. ap. Nouvelle Calédonie; L. Julliard, vic. ap. Nouvelles Hébrides; M. Dubois, arch. Besançon; E. Bartoletti, aux. Lucca; J. van Dodewaard, ep. Haarlem; A. Mendoza Castro, ep. Abancay.

7

EXC.MUS P. D. ANTONIUS AÑOVEROS ATAUN
Episcopus Gadicensis et Septensis

Venerabiles Patres, carissimi omnes,

Schema in genere teneri potest ...¹. Ideo iam in par. 1 laudandus admodum est sensus pastoralis quo imbuitur. Vere quidem inter populos plane diversa sunt adiuncta traditionis religiosae, psychologiae, culturae, vitae socialis, ambitum familiae atque processus historici; ...² et differentiae climatologicae, geographiae et stirpis.

Necesse est ut propriae conferentiae episcopales accommodent et adaptent, cuilibet casui, communes normas ac dispositiones quae dantur ad suum clerum instituendum.

Animadversiones ad par. 3, n. 5. Illud placet cum dicitur, quod magis aestimantur homines qui, ut moderatores et professores, seminariis praesunt, quam normae et constitutiones quibus reguntur.

1. Gravis monitus est improvisationi moderatorum; ex qua multae defectiones in seminaria venerunt.

Quoties vidimus ...³ moderatores *aut superiores*,⁴ bonae indolis intellectualis, sed nimium iuvenes, institutionis paedagogicae destituti et usus pastoralis ignari, qui misere periculum aetatis et pubertatis cum defectu vocationis confundebant! Ex hoc quidem errores consilii et directionis eveniebant.

2. Maximi momenti est ut « seminariorum moderatores et magistri... solida doctrina, congrua experientia pastorali et peculiari institutione spirituali et paedagogica diligenter praeparentur ».

Maximi momenti est haec institutio et dispositio; sed ne praetermittamus hominem suis propriis conditionibus humanis et sua formatione radicali, et spiritus et mentis, esse quidem quod substitui non posse...⁵

3. Innuit schema ut institutiones promoveantur *et*⁶ cursus formationi fovendae moderatorum. Quae opportunum videtur ut a conferentiis episcopalibus promoveantur et moderentur.

*Ad par. 3, n. 7.*⁷ Etiam et in regionibus ubi vocationes abundant et quamvis dioeceses minus parvae non sint, convenientia existimo seminaria maiora regionalia, ubi alumni ex diversis dioecesibus congregentur, salvo influxu episcopi proprii in formatione suorum seminaristarum, his de causis:

1. Facilior redditur electio moderatorum atque professorum, v. g. in Hispania; melius enim inter mille sacerdotes quinque dioecesium seligitur quam inter ducentos unius dioecesis.

2. Erectio et expensum seminariorum unicuique dioecesi magnum pecuniae gravamen supponit, quae saepissime a fidelibus feruntur, iam oppressis in oeconomia ex adiunctis temporum evolutionis oeconomicae. Exemplare esset praeterea ingentes « inversiones » in seminariis dioecesanis consumptas aliis necessitatibus atque operibus distribuere, quas sive in propria dioecesi aliisve regionibus augentibus, iura boni communis vel caritatis vel iustitiae socialis postulant, ut vidimus in discussione praestantissimi schematis XIII.

3. Seminaria regionalia favent dotationi seminariorum, remunera-

tioni professorum, moderatorum et famulorum. Ex hinc professores intensius vacare possunt studio atque muneri docendi.

4. Consuetudinem etiam alumnorum ex diversis dioecesibus convenientem existimo eorum institutioni; hi contactus, cognitione problematum et communiore aptatione, indoli personarum favent.

5. Existimo grave onus conscientiae in nostris temporibus esse contrahere numerum sacerdotum in dioecesi ut mitti possint in Americam, in missionum regiones, ad emigrantium curam, etc.

Observationem facere audemus ad maximam convenientiam instituendi seminaria regionalia, vel nationalia, vel internationalia, iis destinata qui sero in vita sua a Domino vocantur, qui aetate matura seminaria adeunt, nonnulli postquam curriculum in Universitate Status perfecterunt. Certis de causis, etiam psychologicis, et adaptatione in studiis, propria et peculiari norma tractandi sunt, etiam et informandi, ut convenienter dispositi ad propria seminaria tempore opportuno veniant.

*Ad par. V, n. 13.*⁸ Plausu dignissimum videtur indicium schematis ut alumni humanistica et scientifica institutione augeantur qua iuvenes in sua cuiusque natione ad superiora studia peragenda praeparari solent. Magnum medium est autoselectionis vocationum et christianae sollicitudinis eorum qui intempestive e seminariis discedunt, neque aliunde periculum videtur ut ipsi seminarium relinquunt. Si tamen aliquibus esset fortasse nobis dicendum periculum opportunum. Opes in his alumnis expensae non evanuerunt. Non erunt quidem sacerdotes, sed filii nostri erunt, Ecclesiae eorum matri corde et animo grato...⁹

Ad n. 18 hoc propono: ut tum moderatores tum professores harum *facultatum superiorum*¹⁰ semper prae oculis habeant multum interesse scientiam et scientificam institutionem eorum iuvenum qui superioribus scholis intersunt, sed latius patere ut verus homo Dei integre et funditus efformetur...¹¹ Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Difficultates video colligendi summatim et stylo conciliari, i. e. brevibus propositionibus, complexionem quaestionum amplissimorum, quae institutionem sacerdotalem spectant. ² Ecclesiae orientales non sunt latinae. Etiam considerandae sunt varietates. ³ et passi sumus.

⁴ deest. ⁵ Huic conditioni postea advenit praeparatio specifica de qua loquitur, immo et dispositiones obiectivae actionis, quae simul aptabiles esse oportet. ⁶ ut. ⁷ tota haec animadversio deest. ⁸ tota haec animadversio deest. ⁹ Ad par. V, n. 13: Addendum videtur praeter studia linguae latinae, propria et specifica studia linguae graecae. Seminarium quidem facultas universitatis ecclesiasticae non est, sed abesse nequit institutio in lingua graeca, ita necessaria ut melius cognoscatur et interpretetur Sacra Scriptura necnon

scripta Patrum, quae omnia fontes theologiae constituunt. ¹⁰ disciplinarum. ¹¹ Denique, ad par. VIII n. 22 hoc suadere audeo; ut via efficax perficiendi institutionem iuvenum sacerdotum, quod, pro dioecesis necessitatibus et indole personali, simul habitent hi iuvenes sacerdotes, per aliquod tempus, sub vitae communis regimine, cum parochis, consiliariis, adsectoribus operum apostolorum, qui suis virtutibus et indole pastoralis simul niteant.

[*Subscripserunt etiam*] J. Flores, ep. Barbastrensis; Eduardus, ep. Zamorensis; Antonius, ep. Canariensis; Ferdinandus card. Quiroga; Felix, ep. Giennensis; Michael, aux. Compostellanus; J. Lecuona, ep. tit. Vagadensis; Ioannes Petrus, ep. Placentinus in Hispania; Daniel, ep. Segobiensis; Antonius, ep. Lucensis in Hispania; Pablo, ep. Bilbao; Eugenio, ep. Santander; Jacinto, ep. Mondeñedo; E. Corripio, ep. Tampico; Emmanuel, ep. Angrensis; A. Fresnel, ep. Fort-Dauphin; R. Sundaram, ep. Tanjore; M. Bergonzini, ep. Volterra; A. Zapiana Bellizza, ep. Tacna; Sanctus, ep. Abulensis; Iosephus, ep. Palentinus; Secundus, arch. Burgensis; Angelus ep.; Saturninus, ep. Oxomensis-Sorianus; Gregorius, arch. Barcinonensis; Raymundus, ep. Urgellensis; Innocentius, ep. Cuenca; Demetrius, ep. Civitatis; Laureanus, ep. Seguntinus-Guadalajarensis; Anastasius, aux. Tolletanus; Emmanuel, ep. Corduba; Pedro, arch.; Marcelo, ep. Astorga; Ioseph, ep. tit. Drusilianensis; N. Jubany, ep. Gerona; Abilius, ep. Calagurritanus; Vincentius, arch. Oviedo; Iosephus, ep. Segobricensis-Castellionensis; B. Fey, ep. tit. Philadelphia minor; N. Adam, ep. Sion.

8

EXC.MUS P. D. ANTONIUS PAWLOWSKI

*Episcopus Vladislaviensis**Venerabiles Patres, carissimi omnes,*

Nomine episcoporum Poloniae loquor. Recta formatio alumnorum in seminariis quoddam problema gravissimum ac subtilissimum censi debet. Quam gravitatem plurima documenta a Romanis Pontificibus nostris diebus prolata enixe subnotant ac probant...¹

Proinde, cum ipsa sors Ecclesiae ab hac alumnorum formatione ex magna parte dependeat, structura seminariorum non per saltus neque per vehementes mutationes reformari debet, sed paulatim, quamvis constanter et consequenter, indoles doctrinalis, spiritualis et pastoralis seminarii evolvenda est. Eo vel magis id tenendum videtur, quia ipsa institutio seminariorum eorumque conamina et utilia et fructuosa saeculis elapsis sese demonstraverunt.

Si nostris diebus seminaria examini critico, et acriter quidem, subiiciantur, id fit praecipue in iis coetibus hominum, ex quibus minimae vocationes sacerdotales procedunt. Experientia enim plurimum regionum

satis clare docet vocationes plurimas et optimas quidem provenire ex classibus pauperioribus et saepe saepius ex familiis, quae prole foecunda notantur, ubi nempe plures filii insimul vivunt et a parentibus recto spiritu christiano imbuuntur.

Si iam in educatione hominis generatim sumpta maximi momenti censeatur idoneitas educatorum, id eo vel magis attendendum est in hac instructione et educatione speciali, debita nempe formatione praeparatoria ad sacerdotium. Placent igitur, quae in textu emendato schematis propositionum sub n. 5 dicta sunt. Addere tamen mihi liceat, quod curandum est, ut ii quibus formatio cleri dioecesani committitur, familiam quasi constituere quaerant alumnosque paterne ament ac libenter et exemplariter cum ipsis conversentur...²

Munus vero formationis non est reponendum in manibus moderatorum tantum, Rectoris videlicet et Magistri Spiritualis, sed omnes qui de seminario responsabilitatem habent ad hoc omnibus viribus contendere debent, ut continue et permanenter, etiamsi discrete, in candidatos ad sacerdotium influxum fructuosum exercent ad eorum evangelicam et ecclesiasticam formationem perficiendam.

In schemate, n. 17, *formaliter* occurrit mentio de *arte didactica* eiusque methodibus in disciplinis sive philosophicis sive theologis exponendis. Animadvertendum est, quod ad rectam alumnorum formationem non sufficit, ut scientia ipsis diffuse exponatur ipsique se mere receptive ad hanc scientiam habeant, sed omni conatu et quidem ab unoquoque praeceptorum id prosequendum est, ut sacrorum alumnis momentum doctrinae propositae seu valor vitalis innotescat atque indoles quaedam atrahens insuper clare pateat, in mentem et voluntatem totamque eorum personalitatem ita agens, ut sacerdotio aucti pares sint et suam vitam secundum hanc scientiam ducere et eam fidelibus aliisve convenienter et efficaciter tradere seu ad fines pastorales eam fructuose applicare.

Claritatis causa duo exempla afferam. Itaque in Scripturis Sacris exponendis praeceptores maximam partem praelectionum suarum ad notiones introductorias illustrandas et ad systemata critica investiganda destinant, dum iis qui munus sacerdotale suscepturi sunt quam maxime ipsa exegesis et theologia biblica necessaria est, ad propriam scil. vitam spiritualem et praecipue vero ad praxim homileticam et catechetica.

Aliquid simile de Sacra Liturgia dicere possumus. Recte quidem de ea tamquam de disciplina in programme de seminariis dicitur. Sedulo tamen curandum est, ut sacrorum alumni vitam liturgicam sincere et profunde vivant et in ea diversas formas suarum orationum cotidianarum fundent ex eaque spiritum ecclesiasticum et zelum apostolicum per totam vitam sacerdotalem hauriant.

Hac in re ad duo sane attendendum est:

1. Ne futuris sacerdotibus ex variis et frequentibus mutationibus, etiamsi a legitima auctoritate introductis, aliquid relativismi irreperit. Ad hoc periculum praecavendum, id quod substantiam Liturgiae Sacrae constituit cordibus alumnorum profunde inserere oportet, amorem scilicet et praxim sacrificii, tum laudis tum altaris ipsiusque Crucis Christi.

2. Iis qui saepe saepius paternalismum sacerdotibus obiiciunt relinquimus, ut designent quid sub hoc nomine intelligant. Attamen liturgica instructio ac efformatio clericorum ad hoc tendere debet, ut ad mentem ipsius revelationis evangelicae et authenticae spiritualitatis christianae educantur ad paternitatem, quae nempe in eo consistit, quod fideles sibi in officio sacerdotali commissos tamquam familiam Dei recognoscant, erga quam ipsi veluti patres veri ac solliciti sint suamque responsabilitatem pro salute animarum prae oculis habeant.

In efformatione sacerdotali clericorum, prudenter quidem sed absque nimia haesitatione, componenda sunt vetera et immutabilia cum novis, mundo hodierno accommodatis, ad mentem normarum quae in singulis regionibus statuenda videbuntur in conferentiis episcoporum, de quibus n. 1 schematis sermo fit. Sic enim alumni instruendi sunt, quo modo ad fines apostolicos et missionarios sui sacerdotalis officii modernis mediis technicis, ut puta audiovisivis, quae dicuntur, uti possint ac debeant...³

Denique, ut ex alumnis sacrorum ministri usque ad finem suae vitae fideles Christo Domino et Ecclesiae eveniant, in eorum pietatem tempore formationis seminaristicae peculiariter quoque inseminandum est:

1. quanti momenti sint, quae fragilitati humanae in sacramentali poenitentia bene peracta suppeditantur et quam necessaria ac salutaris sit pro vita interna sacerdotis prudens directio spiritualis atque sincera eidem subiectio, ut nempe iis auxiliis et ipsi fructuose uti sciant et alios confratres efficaciter adiuvare valeant;

2. ut mentem, voluntatem atque cor suum sincere filiali devotioni erga Virginem Deiparam applicent. Ipsa enim optima et amantissima Magistra vitae est. Proinde in schola Mariae tutissima via ad rectam solidamque efformationem sacerdotalem seu ad fidelem et frugiferam in Sacerdotio Christi participationem omnibus sacrorum alumnis sternitur. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Sufficit commemorare, quae in hac re a P. Pio XII, Ioanne XXIII necnon etiam a feliciter nobis regnante Vicario Christi Paulo VI pronuntiata sunt.

² Etenim in vita quotidiana seminariorum illud celeberrimum axioma S. Thomae Aquinatis de « pulchritudine honestae conversationis »

ab omnibus applicetur oportet. Id enim maximam vim paedagogicam ostendit. ³ Iis vero perpensis quae n. 10 proponuntur, secundum humile meum iudicium, ad conscientem ac deliberatam electionem sacerdotii obligationumque cum eo connexis sufficere videtur generalis matrimonii cognitio, quae in ordinario cursu seminaristico habetur. Potius ad ea attendendum est quae P. Paulus VI sapientissime profert in epistola apostolica *Summi Dei Verbum*, quod scil. « Peculiarissimum ac necessarium indicium » vocationis divinae « in recto proposito... in manifesta et firma voluntate, qua quis in divinum famulatum se totum dedere exoptet » quaerendum est (*A.A.S.*, 55 [1963], p. 987).

9

EXC.MUS P. D. ARTURUS RIVERA DAMAS

Episcopus tit. Legiensis, aux. S. Salvatoris in America

Venerabiles Patres,

Hoc schema ad propositiones reductum optima synthesis apparet non solum firmorum principiorum, diuturna experientia probatorum, quibus formatio cleri perenniter inniti debet, quaeque igitur opportune rursus et explicite affirmantur; verum etiam ea nova sapienter introducit, quae in hodiernis adiunctis et necessitatibus, in hac tam gravi institutione, peculiari et novo modo observari debent.

Liceat mihi ...¹ quasdam tamen animadversiones proferre, ea intentione ductus, ut propositiones magis ac magis ex omni parte a commissione competenti perpoliri possint.

1. Ratione habita momenti institutionis spiritualis expedit, ut singulae eius partes clarius et pressius determinantur idque in concreto sicut factum erat in schemate quod in appendice, pag. 30 ss., legitur. Quod fiat tamen forma synthetica iuxta indolem propositionum.

Nihil enim, e. g., de Officio Divino; pietatis exercitia in novo textu emendato, pag. 15, lin. 9, commendantur quidem, sed valor eorum humiliatur fere explicite phrasi sequenti; in propositione de castitate *verbis* quibus inculcatur clara cognitio matrimonii ad electionem caelibatus recte faciendam, nimis et aequivoce urgetur dicta cognitio ...² ac si voluntatis firmitas a profunda cognitione *unice* dependeat, quod falsum est ut cotidiana experientia demonstrat.

2. Lacuna sat gravis videtur adesse in descriptione vitae disciplinae in seminariis degendae. Nam quidam fructus tantum disciplinae enumerantur qui hodiernae menti necessariae quidem sunt sed fere exclusive placent. Nos autem episcopi, experientia dolenda quoque edocti, non ignoramus quod *firma principia rectae disciplinae* de quibus propositio schematis loquitur hodie practice et etiam iam theoretice non raro ab

ipsis sacrorum alumnis in dubium vocantur tamquam libertatis iniusta impedimenta et personae humanae iniuriosae et damnosae coercitiones. Mirum est, quod huiusmodi errores nullo modo in propositionibus inveniuntur. Hoc silentio inducere possumus suspicionem quod nos timeamus, ne adulescentes his veritatibus offendantur aut quod gravissima mala, ex his erroribus rectae sacrorum alumnorum formationi imminetia leviter diiudicemus.

Qua de causa, propono, ut de his erroribus eo vel simili modo quo optime et positive in praecedenti schemate factum erat (uti in pag. 30 appendicis ad schema propositionum legitur), in propositionibus loquatur explicando aliquomodo illa « firma rectae disciplinae principia » antequam de fine particulari et de fructibus magis acceptis sermo fiat.

3. Ut redimatur spatium et verba quae huic additamento proposito necessaria sunt, ex propositione 16 plura deleri possunt, quae minime indoli huius propositionum schematis conveniunt: ibi enim ad res omnino particulares descenditur, quae ad rationem studiorum potius quam ad principia generalia pertinent: pag. 18, a lin. 10 loco novi textus qui incipit « Sacrae Scripturae studio » usque ad lin. 34 verbis « communicare discant », resumatur prior textus brevior, in quo omnia quae propositionis indoli respondent satis clare continentur.

Haec praeprimis suggerenda mihi videntur, ut propositiones tam salutare quam perfectissimae evadant. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ etiam nomine plurium Patrum.

² res periculosa et damnosa.

10

Exc.MUS P. D. ANDREAS M. CHARUE

Episcopus Namurcensis

Venerabiles Patres,

Rogatus a pluribus Patribus ut mentem meam aperiam de propositionibus quae institutionem sacerdotalem spectant, simpliciter testimonium tradam sat nunc diuturnae experientiae. Quod non sine verecundia faciam, cum ego ipse a plerisque vestrum doceri possem et deberem. De cetero statim venio ad practicas conclusiones quas vobis expono.

1. Est factum quod non raro, immo frequentius saltem apud nos, sacerdotes lapsi labore pastorali ac variis occupationibus cogebantur, immo aliquando nimis onerabantur. Opportunis cum suis sodalibus relationibus plures non carebant, immo quandoque in communitate vive-

bant. Saepe accusatur solitudo, quae sine dubio periculosa est, sed solitudo sub periculosa forma haberi potest in vita communi. Ut clarius rem exprimere possim, dicam gallice: « Solitude n'est pas nécessairement isolement, et vice versa ».

2. Quoties audiui, exprobatione facta, sacerdotem confitentem se reliquisse orationem et ita in spiritualem languorem incedisse et pedetentim gravius decessisse! Quo in casu, aliter et aliter sequitur: sunt qui in moralem depressionem cadunt, sunt qui suam fidem misere aspernantur, sunt etiam qui alicui mystico-carnali syncretismo indulgent, etc. ...

Quidquid sit, ego pro certo habeo magis ac unquam necessariam esse spiritualem formationem seminaristarum, formationem, inquam, profundam et austeram, et hoc propter duas rationes ad quas feliciter alluditur in nostro schemate.

Primo: Ratio habenda est recentiorum sanae psychologiae et paedagogiae inventorum. Revera, vigilandum est ut iuvenes ad sacerdotium accedant ut adulti et ab omni infantilismi specie arceantur.

Secundo: Oportet ut iam in seminario quaedam sit initiatio vitae quae a sacerdotibus nostrae aetatis ducitur, ut proinde notanter ad apostolatam et varias sacri ministerii formas initientur.

Hoc tamen dicendum videtur quod exaggerationis periculum facile existit et episcoporum est ad hoc sedulo attendere in conficiendo textu conciliari.

Ex una parte, coevi nostri multum praeoccupantur, ut aiunt, efficientia (« l'efficience »). Quod est optimum, modo non fiat in detrimentum necessariae praeparationis spiritualis et intellectualis. Quo maior est turris aedificanda, eo profundiora debent esse fundamenta. Unde opportune dicitur in schemate quod tota seminarii ratio pietatis et silentii studio perfundi debet. Unde etiam insistitur in studiis peragendis. Semper verum est axioma: « Haec oportet facere et illa non omittere ».

Deinde, nostris diebus, magis extollitur sic dicta spiritualitas actionis, notanter ubi de sacerdotali et pastoralis actione agitur. Tali spiritualitati actionis libenter adhaereo, modo sane intelligatur ac proponatur. Etiam servus Dei Eduardus Poppe, presbyter dioecesis Gandavensis, in Belgio, dicere iam solebat: « Oportet ad sanctitatem incumbere pro suo apostolatu et per suum apostolatam. - Il faut se sanctifier pour et par son apostolat ». Etiam in nostro schemate *de Ecclesia* dicitur gregis Christi pastores habere in adimplendo eorum ministerio « praecelestum sanctificationis medium ».

Sed praecise, textus sic legitur: « Gregis Christi pastores imprimis oportet ut, ad imaginem summi et aeterni sacerdotis, pastoris et episcopi

animarum nostrarum *sancte et alacriter, humiliter et fortiter* exsequantur ministerium suum, quod ita adimpletum, etiam pro eis erit praecelestum sanctificationis medium ».

Ut patet, non quaecumque apostolatus exercitium laudatur et ut medium sanctificationis et apostolatus extollitur, sed utique ministerium illius qui sancte et alacriter, humiliter et fortiter ei se devovet. Unde concludo. Verum est quod spiritualitas cleri non est aliqua transcriptio plus minusve felix religiosorum spiritualitatis. Perspectivae sunt tantum diversae. Et in hoc insistendum est in moderandis seminariis. Sed ex altera parte strenue retinendus est primatus formationis spiritualis quae authenticam et sanctitatem actionis, etiam apostolicae actionis, firmare debet. Quando Iesus coetum duodecim apostolorum fecit, intendebat ut mitteret eos praedicare, et *iam misit statim*¹ praedicare, sed prius etiam voluit ut essent cum Illo.

Breviter dicam pro formandis sacerdotibus: Optandum est, immo necessarium est, ut apostolatu citius initientur, sed esse cum Christo magis adhuc importat quod apostolica opera exerceri. Scio mysticum Ruysbroek dixisse Deum in orationem relinquendum esse ut Deo inserviatur in pauperibus. Sed sermo meus est de formatione seminaristarum.

Concludo. Schema propositionis *de institutione sacerdotali* mediam quasi viam *optime*² sequitur. Plura quae dicta sunt in aula utilia erunt ad ultimam textus praeparationem, maxime ad apostolicam formationem quod attinet. Sed in genere textus mihi placet et opto ut largissimam approbationem habeat. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ non statim misit eos. ² deest.

11

Exc.MUS P. D. IOANNES IULIANUS WEBER

Archiepiscopus-episcopus Argentinensis

Liceat mihi, venerabiles Patres, ex experientia viginti et quinque annorum in seminario parisiensi peractorum, testimonium valde favorabile afferre super schema *de institutione sacerdotali* et aliquas animadversiones adiungere.

In ista quaestione duo excessus vitandi sunt. Ex una parte, desideria omnia diruendi quae a sanctis viris post Concilium Tridentinum statuta sunt, v. g. *in Italia*¹ a S. Carolo Borromaeo, *in Gallia*² a SS. Vincentio a Paulo et Ioanne Eudes, et a venerabili sacerdote Ioanne Iacobo Ol-

lier; quae per quatuor saecula multos fructus protulerunt, et per Summos Pontifices a S. Pio X usque ad ...³ Paulum VI sancita sunt. Ex altera parte, reluctatio ad quamcumque renovationem quam mutatio temporum et mentium postulat, ita ut de *praeteritis*⁴ institutionibus cantari possit: « Sicut fuit sit iugiter saeculum per omne ».

Textus qui nobis proponitur brevis est, et commentarium exigit, quem habemus in schemate mensibus octobris et novembris praeteriti anni confecto et quod Concilio non submissum est. Attamen in sua brevitate viam aequam et sapientia refertam aperit, permanentia elementa retinendo et nova proponendo ad mentem S. Concilii.

1. In n. 1 et passim statuit principium competentiae coetuum episcoporum et episcoporum singularium dioecesium ad leges condendas, ita ut institutio sacerdotalis semper respondeat pastoralibus necessitatibus. Quod hodie in Italia *aut in Gallia*⁵ bonum est, forsitan alibi non convenit et aeternum non est.

2. In nn. 2 et 3, bene tractat de vocatione ad sacerdotium, de influxu familiae (per formationem traditam et haereditatem etiam), de munere sacerdotum ad vocationes reperiendas et formandas, et de seminariis minoribus. Optandum est *tamen*⁶ ad finem n. 3 addatur aliquid amplius de vocationibus suscitandis etiam in scholis non ecclesiasticis (lyceis, scholis technicis, universitatibus ...), eo magis quod iuvenes ex his institutis orti saepe maturiores sunt quam alii qui sub alis maternis Ecclesiae aduleverunt.

3. Optima mihi videntur dicta de ratione studiorum et formatione pastoralis in nn. 8 ad 22.

4. Paragraphus IV loquitur de institutione spirituali impensius excolenda. Insistere vellem in munus superioris eiusque adiutorum in formandis futuris sacerdotibus, nam generatim seminarium valet quod valent eius moderatores.

a) ut rectores seminariorum eligantur sacerdotes qui vere apti et omnimodo praeparati sunt ad hoc munus, *devoti*,⁷ in fide radicati, aliqua experientia pastoralis praediti, vera competentia muniti in diversis scientiis sacris, apti ad spiritualem formationem spiritualem tradendam, tam in foro externo quam in foro interno. Ne se etiam ab aliis sacerdotibus dioecesanis nec a laicis christianis secludant.

b) Efforment inter se verum « Collegium », quod collegialiter, sub auctoritate episcopi et directione superioris, seminarium ut veram familiam regere queat; qui constantem contactum cum suis discipulis teneat, ita ut eos realiter cognoscat et formet. Maximae difficultates in seminariis oriuntur ex dissidentiis inter rectores, aut ex absentia dialogi, sub diversis formis, inter ipsos et studentes.

c) Ad bonum domus seminarii quam maxime consequendum, interest ut superior in suis collationibus mentes discipulorum recte et viriliter formet ad omnes virtutes humanas, christianas et sacerdotales. In foro interno, moderatores spirituum satagant ut suos alumnos cognoscant, ament, eorum vocationem probent, eosque omnimodo adiuvent ut ad sacerdotium, si ad hanc gratiam revera vocati sunt, feliciter et laeti perveniant. Libertatem suorum discipulorum educunt, etiam in vocatione sequenda, coactionibus, si necesse est, amotis, *etiam maternis*.⁸ Sed etiam eos excitent *sub gratia Dei*⁹ ut invitationi Christum in sacerdotio sequendi, si vere adest, toto corde respondeant, sine perpetua haesitatione et dubitatione, quae saepe nostris temporibus animos iuvenum inficit, ex diversis causis.

Haec sunt animadversiones quas vobis, venerabiles Patres, pando. Mutationes in textu quae inde oriuntur secretario tradam. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² deest. ³ Ioannem XXIII
et. ⁴ his. ⁵ deest. ⁶ deest. ⁷ pii. ⁸ deest.
⁹ gratia Dei suffulti.

Animadversiones additae:

Pag. 12, ad finem n. 3 addatur: « Ne negligentur scholae non ecclesiasticae (ut Lycea, scholae technicae, Universitates...) ubi optimae vocationes reperiri et colere oportebit per ministerium sacerdotum ad eorum servitium spirituale deputatos.

Pag. 14, lin. 1 legatur: « ... superiorum seminariorum et *etiam professorum et spiritus moderatorum conventus* promoveantur... ».

Pag. 14 ad calcem n. 6 addatur: « Ad haec promovenda absolute necessaria est intima coadunatio omnium rectorum seminarii, eorumque cum discipulis coniunctio; ita ut seminarium sit velut familia in vera caritate unita ».

Optandum est ut hic resumatur quod in supplemento I schematis, pag. 31 legebatur: « Praecipua rectoris cura sit ut in seminario vita spiritualis potissimam partem habeat et cetera ita ordinentur ut in eius fastigium componatur. Haec vera institutio assiduum moderatoris spiritus operam postulat qui, sive unus sit in seminario, sive plures sint, servata semper spiritualis directionis unitate, singulos alumnos cognoscere et efficaciter curare debet ».

Optandum est etiam hic resumere quod pag. 27 eiusdem documenti legitur: « Per ministerium Rectoris et spiritualis rectoris illi qui supernum vocationis donum acceperunt et in quibus spem suam collocat Ecclesia, monentur ut huic singulari Dei gratiae libere et magno animo respondeant, sibi persuasum habentes rem Deo gratissimam ac proprio totiusque Ecclesiae bono utilissimam se facturos esse ».

Pag. 15. In finem n. 9 ponatur id quod in praecedenti forma schematis legitur: « Huius futurae missionis luce tota seminarii ratio perfundatur oportet, ac praesertim discendi ardor, silentii custodia et vitae interioris amor, sui que abnegandi exercitium ».

Pag. 16. In medio n. 11 post « operam addiscant », addatur quod in pristina forma textus exstat: « Necessaria a mundi separatio congruam cum familia consuetudinem ac prudentem rerum humanarum experientiam ne excludat, ita ut homines ad quos mittendi sunt, convenienter cognoscant ».

Pag. 16, ad finem n. 11 addatur: « Ne artificiose seminarium segregetur a propria dioecesi, sed in contactu maneat cum sacerdotibus in sacro ministerio servantibus et cum laicis qui sunt etiam de "Populo Dei" cui futuri sacerdotes destinantur ».

Pag. 19, n. 19, lin. 4 legatur: « Ut alumni *spiritu vere missionario imbuti*, diligenter...

12

EXC.MUS P. D. AEMILIUS BENAVENT ESCUIN
Episcopus tit. Cercinitanus, Coad. s. d. Malacitanus

Venerabiles Patres,

Multa et praeclara iam dicta sunt a multis Patris, quibus toto corde adhaereo, circa maturitatem, obiectivam cognitionem mundi huius temporis et spiritum *pastoralem*,¹ ut scopum institutionis sacerdotalis.

Ideoque, tantum aliqua *breviter*,² ad modum conclusionum, mihi *addere*³ liceat.

Ad maturitatem assequendam, oporteret:

1. Ut in seminariis non nimis arceantur alumni a sua vita familiari et a iuvenili mundo normali inter laicos, nullo modo exclusis servitiis socialibus etiam onerosis.

2. Ordinatio sacerdotalis ipsis non conferatur nisi saltem duobus annis post expletum curriculum theologicum. His vero annis, alumni, iam diaconi, ...⁴ apostolatui vacent cum aliis sacerdotibus, cum quibus in communi vitam agant.

Ad vitalem cognitionem mundi huius temporis, peropportunum esset:

1. *Saltem*⁵ tempore vacationum seminaristas inter pauperes convivere et eos iuvare ut et ipsi seipsos iuvent ad propria problemata solvenda.

2. Candidatos ad sacerdotium accurate instrui, iuxta vehementer optatum a Ioanne XXIII, sanctae memoriae, in Encyclica *Mater et Magistra*, in doctrina sociali Ecclesiae quae non est nisi Evangelii lucis projectio ad nostri temporis quaestiones.

Tandem, ad verum spiritum pastorem obtinendum, meo iudicio, multum iuvaret statuere: Novum Testamentum semper prae oculis haberi debere ab illis qui ad sacerdotium efformantur a primis annis ut

materia studii, lectionis, reflexionis et orationis; et in cursu theologico etiam ut obiectum praedicationis. Ita ut homiletica veluti cardinalis materia habeatur, versus quam omnes aliae dirigantur et ordinentur.

Argumentatio et rationes, quibus hae paucae ac modestae conclusiones nituntur, scriptis tradam secretariae generali Concilii. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ missionarium. ² deest. ³ urgere.
⁴ alicui. ⁵ deest.

[*Subscripserunt etiam*] Raphael, arch. Granada; Raphael, aux. Valencia; J. Flores, ep. Barbastrensis; Antonius, ep. Gadicensis et Septensis; Ioannes Petrus, ep. Placentinus in Hispania; A. Quintanilla, ep. Kweiteh; Ioseph, ep. tit. Drusilianensis; Raphael, ep. Guadix; Alfonsus, ep. Almeria; Felix, ep. Giennensis; J. Guerra, ep. tit. Muzia; M. Menéndez, ep. San Martin; R. Kérautret, ep. tit. Areopoli; M. Vial, ep. Nevers; S. Desmazières, aux. Bordeaux; A. Atton, ep. Langres; J. de Cambourg, aux. Bourges; R. Boudon, ep. Mende; A. Collini, coad. Ajaccio; M. Darmancier, vic. ap. Wallis and Futuna; L. Julliard, vic. ap. New Hebrides; P. Martin, vic. ap. Nouvelle Calédonie; H. Varin de la Brunelière, ep. Port de France; A. Bréheret, ep. Cahors; A. Fougerat, ep. Grenoble; J. Mouisset, ep. Nice; J. Guilhem, ep. Laval; G. Leuliet, ep. Amiens; G. de Milleville, arch. tit. Gabala; L. Rastouil, ep. Limoges; G. Riobé, ep. Orléans; J. Patria, aux. Beauvais; A. Gand, coad. Lille; P. Gouyon, arch. Rennes; P. Vincent, ep. Bayonne; J. Urtasun, arch. Avignon; G. Huyghe, ep. Arras; J. Dozolme, ep. Le Puy; P. Piérard, ep. Châlons; H. Wittler, ep. Osnabrück; J. Gargitter, ep. Bolzano-Bressanone; P. Tenreiro, ep. Guanare; J. Castro, ep. San Felipe; B. Schröder, aux. Osnabrück.

Animadversiones additae:

Aequum non esset ignorare seminaria fuisse efficaces institutiones ad educationem.

In Hispania, et ubique, patentes sunt fructus. Permulti enim sunt sacerdotes maturioris aetatis vere exemplares. Clerusque iuvenis est, ab aliquibus iam abhinc annis, unus ex coetibus socialibus qui meliori ac velociori modo fecit in omnibus progressus.

Evidens tamen est traditionales methodos ad sacerdotes efformandos penitus et urgender recognoscendos esse.

Schema nostrum valiosa et non pauca affert elementa ad necessariam renovationem; sed insufficientia et diffuso modo.

Potius quam normae generales (quae difficillime deducuntur in praxi propter adiunctorum diversitatem), oporteret ut schema, ab initio et perspicuo modo, scopos universales in efformatione sacerdotali assequendos proponeret, i. e., metas necessarias sacerdotalis efformationis omnibus in adiunctis.

Et adhuc melius esset si, dum metas statuit, aliquas etiam vias traderet, iuxta hodiernam psychologiam, ac paedagogiam, ut efficaciter illae consequerentur. Ita vero ut episcopis semper sit sufficiens libertas ad probanda media concreta ut efficaciora retineant.

Nunc autem: dicti scopi, seu metae, omnis efformationis sacerdotalis qui in